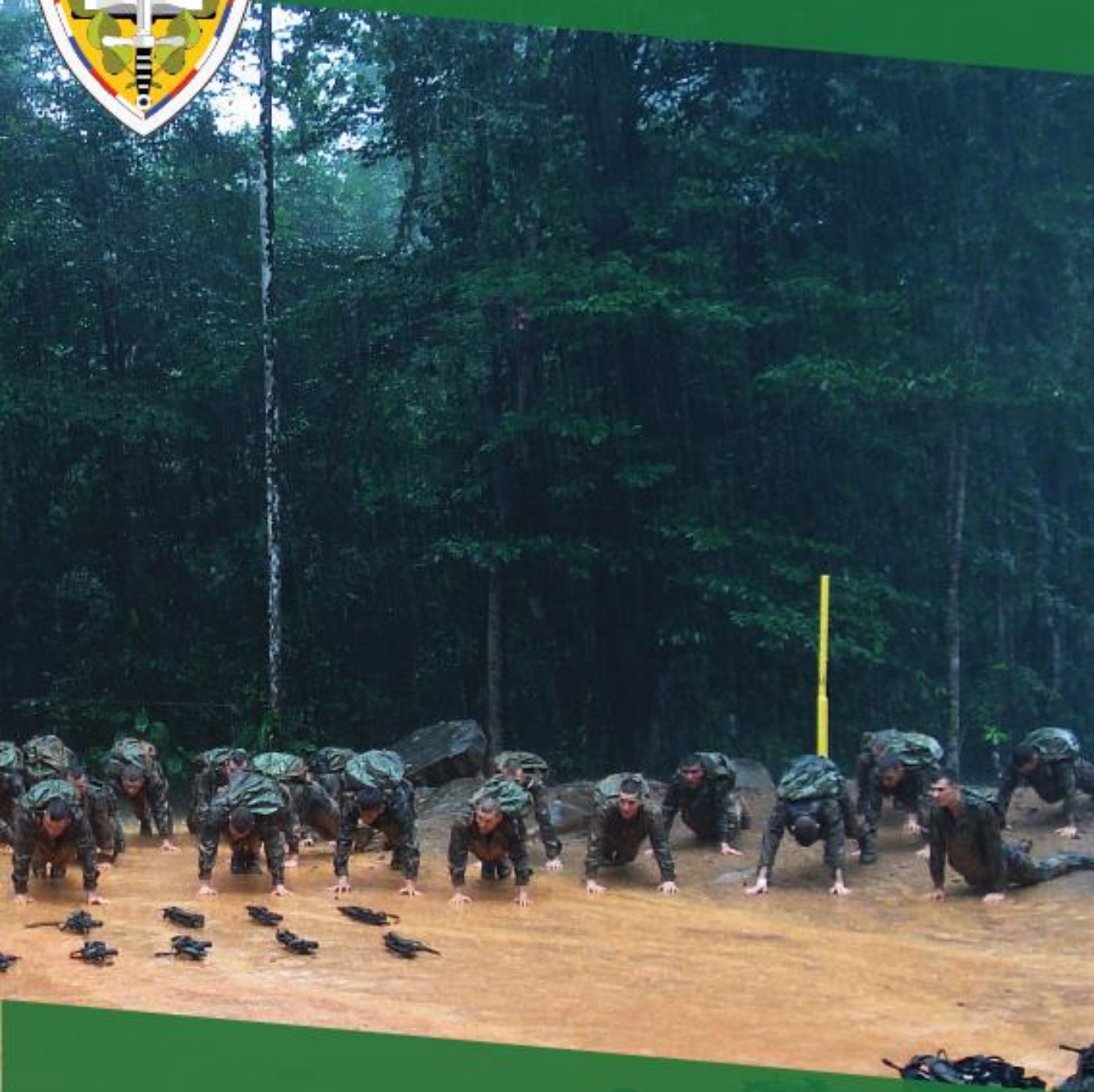

CENTRE FOR SECURITY AND MILITARY STRATEGIC STUDIES
UNIVERSITY OF DEFENCE

BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ

SEKTOROVÁ ANALÝZA A IMPLIKACE
PRO OZBROJENÉ SÍLY 2018

VENDULA DIVIŠOVÁ, RICHARD STOJAR, DOMINIKA KOSÁROVÁ,
LIBOR FRANK, ANTONÍN NOVOTNÝ

BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ

SEKTOROVÁ ANALÝZA

A IMPLIKACE PRO OZBROJENÉ SÍLY ČR 2018

VENDULA DIVIŠOVÁ A KOL.

BRNO 2019

AUTORSKÝ KOLEKTIV

Mgr. Vendula Divišová

Mgr. Dominika Kosárová, Ph.D.

Mgr. Richard Stojar, Ph.D.

PhDr. Libor Frank, Ph.D.

Ing. Antonín Novotný, Ph.D.

Tato odborná studie je dílčím výsledkem projektu STRATAL - Strategické alternativy, řešeného na Univerzitě obrany.

Studie *Bezpečnostní prostředí: sektorová analýza a implikace pro ozbrojené síly ČR 2018* prošla recenzním řízením ediční komise CBVSS. Recenzi v rámci recenzního řízení vypracoval Mgr. Josef Kraus, Ph.D. a Ing. Ivan Majchút, Ph.D.

Centrum bezpečnostních a vojenskostrategických studií (CBVSS)

CBVSS je součástí Univerzity obrany a je dle zákona č. 111(1998 Sb., § 22 odst. 1, písm. c), vymezeno jako jiné pracoviště pro vzdělávání a tvůrčí činnost. Jeho posláním je zejména:

- Vědeckovýzkumná činnost v oblastech bezpečnostních studií, strategického leadershipu, vojenského umění, strategického řízení a obranného plánování, která je uskutečňována pro potřeby strategické úrovně rozhodování, řízení obrany státu a výstavby ozbrojených sil ČR.
- Příprava vojenských a civilních odborníků resortu ministerstva obrany a ozbrojených sil v odborných a kariérových kurzech (KGŠ, KVD).
- Expertní, publikační a popularizační činnost (mj. garantuje vydávání časopisů Vojenské rozhledy a Obrana a strategie).

ISBN 978-80-7582-093-8

Úvod

Cílem této analytické studie je zhodnocení vývoje bezpečnostního prostředí České republiky. Ambicí Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany v Brně (CBVSS) je poskytnout alternativní pohled do diskuze o důsledcích bezpečnostního vývoje pro formulování a realizaci účinné obranné politiky České republiky.

Studie vychází primárně z materiálů zpracovaných CBVSS a z analytických materiálů vyhotovených v zemích sdílejících stejné či obdobné bezpečnostní prostředí a bezpečnostní zájmy. Studie předkládá výsledky komparativní analýzy dostupných otevřených zdrojů a obsahuje hodnocení zvolených státních a nadnárodních aktérů. Pro potřeby studie byla použita sektorová analýza vycházející z přístupů Kodaňské školy, popsány jsou zde politický, societární, environmentální, vojenský a ekonomický sektor. Text analyzuje období roku 2018 a snaží se zachytit v jednotlivých sektorech hlavní události a trendy s dopady na bezpečnostní prostředí a identifikovat z nich implikace pro obrannou politiku a ozbrojené síly. Verifikace výstupů byla provedena v rámci expertních jednání za účasti příslušníků MO ČR, AČR a představitelů bezpečnostní komunity.

Výsledky sektorové analýzy jsou znázorněné na obrázku v závěru studie. Relevantní hrozby identifikované v roce 2018 jsou zde rozděleny dle příslušných sektorů, tedy dle povahy chráněné hodnoty nebo zájmu ČR, které ohrožují (např. stabilita euroatlantického prostoru nebo životní prostředí). Zároveň jsou hrozby umístěny v soustředných kruzích odrážejících úroveň jejich působení: lokální - regionální - globální. Některé výzvy se zároveň manifestují ve více sektorech a na více úrovních.

POLITICKÝ SEKTOR

Hrozby v politickém sektoru obecně směřují vůči organizační stabilitě společenského řádu, jehož jádro tvoří suverenita státu (vnitřní legitimita i vnější uznání státu). Charakter ohrožení tohoto referenčního objektu je v tomto sektoru výlučně nevojenský, přičemž typickými cíli jsou idea státu, národní identita, vládnoucí ideologie a na ni navázané instituce. Cílem ohrožení jsou vedle státu také systémové referenční objekty, jako je mezinárodní společenství, mezinárodní právo a lidská práva, které jsou předpokladem politické stability.¹

Slabé státy a nové mocenské uspořádání

Z hlediska globálního bezpečnostního prostředí zůstávají hrozbou slabé státy. Ty ztrátou schopnosti naplňovat základní funkce státu (zejména zajištění bezpečnosti a alokace zdrojů) přicházejí o legitimitu vůči obyvatelstvu a vytvářejí tak bezpečnostní vakuum, které může být vyplněno jinými aktéry. Největší hrozbu v tomto smyslu představují násilní nestátní aktéři. Tento vývoj přispívá k destabilizaci podél hranic Aliance, což se v euroatlantickém prostoru může projevat zejména cestou šíření radikálních ideologií, terorismu a zvýšené migrace.

Index křehkých států počítaný každoročně od roku 2005 organizací the Fund for Peace umožňuje sledovat trendy v této oblasti. Ze srovnání od roku 2006 je patrné, že zatímco došlo k celkovému zlepšení situace ve východní části světa (zejména kontinentální Asie s výjimkou Blízkého a Středního východu), výrazné zvýšení nestability je pozorovatelné ve dvou zmíněných asijských regionech, na africkém kontinentu a částečně také v Jižní Americe.

Tabulka níže shrnuje vývoj v některých zemích, které jsou významné z hlediska mezinárodní bezpečnosti, přičemž v některých z nich působili či působí také příslušníci AČR. Vyšší hodnota indexu znamená vyšší stupeň fragility. Zhoršení situace v určitém časovém horizontu (změna hodnoty indexu) tedy indikuje plusová hodnota, zlepšení hodnoty mínusová.

Tabulka č. 1: Index křehkých států (vybrané země)

Země	Index (2018)	Umístění v žebříčku (2018)	Změna hodnoty indexu za období:		
			Poslední rok	5 let	10 let
Afghánistán	106,6	9	-0,7	-0,1	1,2
Irák	102,2	11	-3,2	-1,7	-8,4
Mali	93,6	27	0,7	4,2	18
Somálsko	113,2	2	-0,2	-0,7	-1,0
Sýrie	111,4	4	0,8	14	21,3

Zdroj: FUND FOR PEACE. *Fragile States Index 2018*. FFP, 2019. (on-line) Dostupné z: <https://bit.ly/2kwnL3e>

¹ BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2.

Politická bezpečnost není narušována pouze ze strany „slabých“ aktérů, ale je ovlivňována rovněž hrozbami spojenými s mocenským statusem. V mezinárodním prostředí pokračuje redistribuce geostrategické moci. Dle aktuálních trendů ve vývoji vojenské, ekonomické i „měkké“ (diplomatické, kulturní) moci směřuje současný systém k trilaterálnímu uspořádání ve složení USA, Čína a Ruská federace (dále také jen RF). Ve spojení tohoto trendu s významnou rolí nestátních aktérů lze očekávat další snížení stability a předvídatelnosti strategického prostředí. Nelze vyloučit jednostranné akty agrese některých zemí, jejichž riziko zvyšuje neakceschopnost OSN jako hlavního garanta mezinárodní bezpečnosti a nejednotné reakce Západu na tyto výzvy.

Soudržnost jako těžiště Severoatlantické aliance

Severoatlantická aliance bude nadále čelit snahám nepřátelských aktérů v čele s Ruskem o narušení těžiště organizace, kterým je soudržnost chápaná jako „schopnost reagovat jako skupina“ a rozvíjet společné zájmy a hodnoty. NATO vnímá jako hlavní zdroj rizika pro vlastní soudržnost absenci společné existenční hrozby suverenity a odlišná hodnocení hrozeb napříč Aliancí.² Pokračují snahy nepřátelských aktérů narušit fungování a jednotu NATO a Evropské unie prostřednictvím oslabování jednotlivých členských zemí (vnitřní suverenity a legitimacy vlády před občany) a jejich podpory mezinárodním institucím. Objektem vlivového působení se stávají jednotliví občané i politici a rozhodující orgány. Tyto snahy vyhodnocuje česká kontrarozvědka (BIS) jako hlavní cíl ruské hybridní strategie. Dezinformační weby, které jsou v ČR aktuálně jedním z nejdiskutovanějších bezpečnostních témat, vnímá převážně jako součást kouřové clony, za kterou se skrývají zásadnější vlivové aktivity RF vůči ČR a jejím spojencům. Dle výroční zprávy BIS za rok 2017 se dále zvýšily aktivity čínských zpravodajských služeb, a to zejména ze strany osob působících pod diplomatickým krytím v ČR a osob působících z Číny. Jedním z hlavních cílů této činnosti je narušení jednotné politiky EU.³

Soudržnost Aliance je nadále v ohrožení nárůstem nacionalismu, populismu, antidemokratických a autoritářských tendencí v řadě členských zemí EU a NATO. Zatímco extrémní pravice přímo popírající ústavní základy státu je nadále v Evropě marginalizována a dosahuje slabých výsledků (až na výjimky v čele s Řeckem), radikálně-populistické subjekty mají v současnosti zastoupení ve většině parlamentů členských zemí EU. Tyto subjekty typicky zaujímají negativní postoj k evropské integraci a NATO a některým hodnotám liberální demokracie, na kterých jsou hlavní pilíře euroatlantické bezpečnostní architektury stavěny. V zahraniční politice se pak orientují převážně na Rusko. Jejich účast na vládě či umožnění vlády menšinové může přímo ovlivnit obrannou politiku v dané zemi. V případě ČR je hlavním rizikem snížení nebo ztráta podpory pro zapojení AČR v zahraničních misích, které je hlavním příspěvkem země k solidaritě a soudržnosti Aliance. Klesající legitimita vlád v řadě evropských zemí může přispět k navýšení podpory populistických subjektů.

² NATO ACT. *Framework for Future Alliance Operations*, 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2w7vKtz>

³ BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2BOgLbD>

Legitimita mezinárodních dohod a režimů

Ohroženy jsou některé důležité prvky mezinárodního řádu a společenství. Po vypovězení dohody s Íránem (JCPOA) ze strany USA, může být v zájmu Íránu vypovědět Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (NPT), dosud považovanou za výrazný úspěch v oblasti kontroly zbraní. To by mohlo vést k odstoupení dalších zemí a v konečném důsledku tak pozbytí legitimacy NPT. Případné vypovězení smlouvy Íránem (rozhodujícím faktorem bude zřejmě ekonomický vývoj v zemi po opětovném uvalení sankcí a legitimita umírněných sil v zemi) bude signalizovat, že země může přistoupit k vývoji vlastních jaderných zbraní.

Dalším projevem tendencí současné americké administrativy upřednostňovat vlastní zájmy a vyhodnocovat mezinárodní politiku prizmatem hry s nulovým součtem je odstoupení země od Pařížské dohody (Rámcová úmluva Organizace spojených národů o změně klimatu). Toleranci mezinárodního společenství v současnosti testuje také Rusko, které vývojem a umístěním raketového systému *Novator 9M729* jednoznačně porušuje znění Smlouvy o likvidaci raket krátkého a středního doletu (INF), kvůli čemuž USA pohrozila vypovězením smlouvy, pokud RF ve stanovené lhůtě nezačne dohodu naplňovat. V únoru 2019 USA skutečně od smlouvy odstoupily, v reakci na tento krok tak učinilo rovněž Rusko. Důvodem odstoupení USA od smlouvy mohl být rovněž fakt, že tato smlouva byla uzavřena pouze bilaterálně mezi USA a Ruskem, což v současné situaci výrazně vojensky zvýhodňuje Čínu, která smlouvou vázaná není a která v poslední době výrazně investovala do raket krátkého a středního doletu.⁴

Do budoucna nelze vyloučit odstoupení od dalších dohod, které USA nebo jiný aktér vyhodnotí jako poškozující vlastní zájmy nebo zvýhodňující jejich konkurenty zejména na poli vojenském nebo ekonomickém. Hlavním rizikem je možný dominový efekt, který by odstoupení významného hráče na mezinárodní scéně mohlo spustit a v konečném důsledku ochromit mezinárodní mechanismy kontroly zbraní a další stěžejní principy mezinárodního společenství.

Implikace pro AČR

Eroze mezinárodních organizací, režimů a dohod může vést k další destabilizaci globálního bezpečnostního prostředí a snížení jeho předvídatelnosti. Z hlediska bezpečnosti ČR je rizikem především destabilizace a případné regionální konflikty na Blízkém východě, které jsou doprovázené zvýšenými migračními toky a nárůstem fundamentalismu.

Unilaterální kroky USA společně s ekonomickým protekcionismem a orientací na Asii pak mohou vést k oslabení euroatlantické vazby a záruk kolektivní obrany v rámci NATO. Toto riziko může Evropa snížit přijmutím větší odpovědnosti v rámci Aliance nebo posílením strategické autonomie EU.

ČR včetně AČR se budou muset aktivně podílet na boji proti vlivovým aktivitám globálních hráčů, jako je Rusko a Čína, usilujícím o narušení soudržnosti Aliance a Evropské unie, a to zejména působením v informačním a kybernetickém prostoru a kvalitní prací zpravodajských služeb. Vzhledem k celoevropskému nárůstu podpory radikálně-populistických subjektů bude nutné rovněž posílit strategickou komunikaci s cílem (1) udržet a zvyšovat podporu občanů pro Alianci jako hlavní záruky obranyschopnosti

⁴ VADDI, Pranay. *Leaving the INF Treaty Won't Help Trump Counter China*. *Carnegie Endowment for International Peace* [online]. 2019. Dostupné z: <https://bit.ly/2VQqs51>

země a pro jednotlivé alianční aktivity a (2) udržet si tak v rámci Aliance pověst důvěryhodného partnera.

ENVIRONMENTÁLNÍ SEKTOR

Environmentální bezpečnost je považována za nejvyšší formu bezpečnosti, protože ovlivňuje podmínky fungování všech ostatních sfér. Environmentální sektor má charakter „zvětšovacího skla“. Pokud dojde k vypuknutí krize v tomto sektoru, její důsledky se budou projevovat ve všech ostatních sektorech. Hlavními referenčními objekty jsou zde životní prostředí a zachování současné civilizační úrovně. Typický je pro tento sektor globální charakter hrozeb vyžadující společnou reakci mezinárodního společenství, zatímco důsledky environmentálních hrozeb disproporčně dopadají na část aktérů a regionů.⁵

V současné době je empiricky prokázáno, že dochází ke změnám klimatu také v důsledku lidské aktivity a že dopady těchto změn jsou již dnes pozorovatelné. Podle zprávy Světové meteorologické organizace (WMO) z roku 2018 se prozatím nedaří klimatické změny zpomalit. Rok 2018 byl od poloviny 19. století čtvrtým nejteplejším a vzhledem k vysoké pravděpodobnosti výskytu meteorologického jevu El Niño v prvním kvartálu roku 2019 lze očekávat, že rok 2019 bude ještě teplejší.⁶ Aktuální vývoj změny klimatu můžeme demonstrovat na řadě měřitelných indikátorů:

- *Globální průměrná teplota*

Podle vědeckých odhadů lidské aktivity způsobily oteplení Země v průměru o 1 ° Celsia v porovnání s předindustriálním obdobím. Nárůst na 1,5 ° C se za současné míry růstu očekává mezi roky 2030 až 2052 (s nárůstem o 0,2 ° C za dekádu v důsledku minulých i současných emisí). V řadě regionů a některých ročních obdobích je oteplování vyšší než globální průměr. V České republice se průměrná roční teplota zvýšila téměř o 2 ° C. Jako důsledek globálních změn klimatu lze s vysokou spolehlivostí očekávat zvyšování průměrné teploty ve většině regionů a extrémní projevy horka, se střední spolehlivostí pak v některých regionech silné srážky nebo nedostatek srážek a sucha.⁷

- *Koncentrace skleníkových plynů v atmosféře*

Nadále se zvyšuje koncentrace skleníkových plynů (oxid uhličitý, metan a oxid dusný) v atmosféře, a to zejména důsledkem masivního využívání fosilních paliv. Zároveň se zpomalil pokles koncentrace látky CFC-11 (freon), jejíž výroba je zakázána, ale pravděpodobně je stále produkována ve východní Asii. Nárůst koncentrace oxidu

⁵ BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2.

⁶ WMO. *Greenhouse gas levels in atmosphere reach new record* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2QfNHlj>

⁷ THE INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE. *Summary for Policymakers of IPCC Special Report on Global Warming of 1.5°C approved by governments* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2Wj5tqK>

uhličitého v letech 2016-2017 se téměř rovná průměrnému nárůstu za celou poslední dekádu. Právě emise skleníkových plynů se výrazně podílí na růstu globální průměrné teploty.

V prosinci 2018 proběhla v polských Katovicích Konference OSN o změně klimatu 2018, na které téměř 200 zemí přijalo pravidla pro uplatňování Pařížské dohody o klimatu, v níž se signatáři zavázali omezit emise skleníkových plynů do roku 2020 a udržet zvyšování teploty výrazně pod 2 ° C, a přitom se co nejvíce přiblížit 1,5 ° C.⁸ Ty se týkají zejména postupu, jak budou země měřit, nahlašovat a ověřovat snižování emisí. Nepodařilo se však dosáhnout shody, jak země výrazného snížení emisí a tak zpomalení růstu globální teploty dosáhnou. Rovněž otázka obchodování s emisemi zůstala nevyřešena a tak odsunuta na další rok.⁹

- *Výška hladiny, teplota a pH oceánů*

V období mezi lednem a červencem 2018 stoupla hladina oceánů o 2-3 mm v porovnání se stejným obdobím v roce 2017. Při růstu globálního oteplování na 1,5 ° C se očekává zvýšení mořské hladiny o 0,26 až 0,77 metrů do roku 2100. Zejména malé ostrovy, nízko položená území a delty řek budou ohroženy projevy, jako je pronikání slané vody do podzemních vod, záplavy a poškození infrastruktury. Naměřená teplota oceánů v roce 2018 je dosud druhou nejvyšší zaznamenanou. Zvýšení teploty ohrožuje zejména ekosystém korálových útesů, na jehož zachování závisí až 500 000 lidí převážně v chudých oblastech. Zároveň dochází ke snižování pH vody (zvyšování kyselosti), s nímž souvisí pokles hladiny kyslíku v oceánech.¹⁰

- *Rozloha mořského ledu na Arktidě a Antarktidě*

Rekordně nízké hodnoty byly zaznamenány také v rozloze ledu na Arktidě. Pozemní přístup do této oblasti se bude snižovat. Výrazně pod průměrnými hodnotami se pohybuje rovněž rozloha ledu na Antarktidě.

Rizika vyplývající ze změn klimatu

Konkrétní dopady vývoje v environmentálním prostoru jsou těžko předvídatelné. Důsledky změny klimatu se nicméně projevují již dnes a bez ohledu na přijatá opatření se dopady současné míry oteplování nepodaří v příštích dekádách odvrátit. Rozsah budoucích rizik bude záležet na růstu a trvání globálního oteplování a na přijatých opatření s cílem přizpůsobení se změnám nebo zmírnění jejich dopadů. Důsledky změny klimatu budou disproporčně dopadat na některé geografické regiony a území náchylná k nestabilitě

⁸ Podle zprávy IPCC by důsledky spojené s oteplením na 2 ° C byly výrazně závažnější oproti stavu, ve kterém se teplota podaří stabilizovat k 1,5 ° C. Ke splnění tohoto cíle bude podle organizace nutné snížit emise na čistou nulu do roku 2050 a o 45 % do roku 2030, což by vyžadovalo rychlé a rozsáhlé změny ve všech oblastech společnosti. Ibid. WMO. *Greenhouse gas levels in atmosphere reach new record* [online]. 2018 . Dostupné z: <https://bit.ly/2QfNHLj>

⁹ HARVEY, Fiona. What was agreed at COP24 in Poland and why did it take so long?. *Guardian* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2GIF2tZ>

¹⁰ THE INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE, ref. 6.

THE INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. *Coral reefs and climate change*, Issues Brief [online]. 2017. Dostupné z: <https://bit.ly/2m0ww9q>

(Arktida, suché oblasti, rozvojové státy na malých ostrovech a nejméně rozvinuté země). Jakékoli oteplení znamená zvýšené riziko negativních dopadů na lidské zdraví. Konkrétním rizikem je vyšší úmrtnost spojená s vysokými teplotami a větší šíření některých infekčních nemocí (malárie, horečka dengue), a to i v oblastech, kde se původně tyto nemoci nevykytovaly. Docházet bude ke snižování úrody některých plodin (kukuřice, rýže, pšenice) a jejich nutriční hodnoty (to se negativně projeví také v krmení pro dobytek) a zhoršení dostupnosti vody (konkrétním projevem byl spor o vodu mezi Indií a Pákistánem nebo „vodní krize“ v Kapském městě mezi roky 2015-18). Ohroženy budou rovněž udržitelný rozvoj a ekonomický růst (zejména v tropických oblastech a na jižní polokouli). Negativní dopady se netýkají pouze lidí a ekonomik, ale také celých ekosystémů.¹¹

Ačkoliv klimatické změny zatím nejsou dominantně chápány jako existenční hrozba, toto téma již získalo svůj význam v obranném plánování. Ve strategických dokumentech USA najdeme vnímání změny klimatu jako „přímé hrozby pro národní bezpečnost Spojených států“, která ovlivňuje stabilitu v místech, kde působí jejich ozbrojené síly, anebo kde by mohl do budoucna konflikt vypuknout“ anebo také jako „násobitele hrozeb“, které mají potenciál zhoršit celou řadu zátěžových faktorů v zahraničí, jako je chudoba, politická nestabilita či sociální napětí. To může přispět ke vzniku terorismu nebo jiných forem násilí.¹²

V obranných rezortech zemí, jako jsou USA či Velká Británie, je otázka změny klimatu vnímána zejména prizmatem energetické bezpečnosti spíše než ekologickými úvahami. Velké investice do alternativních zdrojů energie mají za cíl zejména snížení rizik plynoucích ze závislosti na neobnovitelných zdrojích. Přechod na alternativní zdroje energie má navíc výhody i na úrovni operační a taktické, jako je snížení požadavků na zásobování jednotek (zásobovací konvoje jsou častým terčem útoků), ztížení detekce jednotek nepřítelem a prodloužení času stráveného na bojišti.

¹¹ THE INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE, ref. 6.

¹² CONGRESS.GOV. *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2018* [online]. 2017. Dostupné z: <https://bit.ly/2wkA1r7>
UNITED STATES DEPARTMENT OF DEFENSE. *Quadrennial Defense Review* [online]. 2014. Dostupné z: <https://bit.ly/2WXHM4w>

Implikace pro AČR

Důsledky změn klimatu lze rozdělit do dvou oblastí:

- a) náhlé pohromy spojené s přírodními katastrofami, jejichž rozsah a frekvence se zvyšují v důsledku globálního oteplení způsobeného lidskými aktivitami (např. povodně), a
- b) plíživé pohromy, jako je například sucho, jejichž důsledky se naplno projeví v jiných sektorech (typicky konflikty o nedostatkové zdroje) a v interakci s dalšími zátěžovými faktory jako demografický vývoj či sociální napětí.

Obě oblasti mohou spíše v dlouhodobém horizontu implikovat zvýšené požadavky na působení AČR, a to zejména v souvislosti s přírodními pohromami. Dopady změn klimatu budou nicméně neporovnatelně akutnější v jiných regionech a v ČR či EU tak mohou být pocítovány spíše druhotně například skrze zvýšené migrační toky z postižených oblastí.

V krátkodobém horizontu zatím není pravděpodobný výskyt „klimatických válek“, environmentální faktor (např. sucho a nedostatek zdrojů) je nicméně již v současnosti jednou z proměnných, které mají vliv na vznik a průběh ozbrojených konfliktů (například konflikt v Sýrii či Dárfúru) a významně se podílí na závažnosti humanitární krize například v Jemenu. Bezpečnostní rada OSN v roce 2018 veřejně uznala „nepříznivé dopady změny klimatu a ekologických změn mezi další faktory pro stabilitu Západní Afriky a regionu Sahel“, a to v souvislosti se suchem, desertifikací a degradací půdy a potravinovou bezpečností.¹³

Případné spory environmentálního charakteru (zejména nedostatek zdrojů a přístup k vodě) se budou projevovat na základě tradičních konfliktních linií, jako je etnikum či náboženství.¹⁴ Změna klimatu pak bude disproporčně dopadat na slabé státy, které nejsou vůči extrémním projevům klimatu odolné (z hlediska lidských, institucionálních i finančních zdrojů). Neschopnost státu zmírnit dopady a vyrovnat se s následky přírodních pohrom může oslabit jeho legitimitu a tím vytvářet bezpečnostní vakuum a způsobovat zvýšené migrační toky. Podle zprávy Světové banky z března 2018 se do roku 2050 může dát do pohybu v důsledku změn klimatu na 140 milionů lidí v oblasti Subsaharské Afriky, Jižní Asie a Latinské Ameriky.¹⁵ Do budoucna lze tedy očekávat zvýšené požadavky na působení ozbrojených sil v rámci humanitárních operací v slabých státech. Podmínky působení OS v některých operačních prostředích budou zároveň rizikovější kvůli vyšším teplotním průměrům a vyššímu výskytu některých infekčních nemocí.

S vysokou pravděpodobností lze v souvislosti se změnami klimatu očekávat častější výskyt přírodních pohrom, jako jsou záplavy, což může zvýšit požadavky kladené na armádu v rámci asistence při krizovém řízení. Asistence AČR může být vyžadována nejen na území ČR, ale i v zahraničí v souladu s tzv. Petersbergskými úkoly. Bude tak třeba posilovat důvěru a schopnost spolupracovat s širokou škálou aktérů v rámci civilně-vojenské spolupráce. Možné společné působení ozbrojených sil více států na humanitárních

¹³ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. *Statement by the President of the Security Council* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2EuBJ1p>

¹⁴ BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-6-2.

¹⁵ WORLD BANK. *Groundswell - Preparing for Internal Climate Migration* [online]. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2w912QC>

a záchranných misích představuje na druhou stranu také příležitost, jak zvýšit v současnosti oslabenou soudržnost mezinárodních organizací a připravit ozbrojené síly na podobné úkoly na domácím území. Vzhledem k teplotním změnám, vyšší urbanizaci a cestování je rovněž vyšší riziko vypuknutí epidemií a pandemií, které mohou rovněž vyžadovat asistenci AČR.

Na rozdíl od řady zahraničních partnerů jsou pro OS ČR dopady klimatických změn zatím méně hmatatelné. Vzhledem k logice environmentálních hrozeb, která vyplývá z jejich nízké předvídatelnosti za současné vysoké závažnosti a nevratnosti jejich dopadů, je nutné zapracovat tuto „nejistou jistotu“ do obranného plánování a analýzy rizik a zranitelností již v současnosti. Je přitom možné inspirovat se partnerskými ozbrojenými silami (viz např. USA, VB, Austrálie, Skandinávie, Německo), které k otázce změn klimatu a jejich dopadu na OS přistupují jako k příležitosti, která s sebou vedle snížení ekologické stopy nese rovněž nesporné strategické a operační výhody a celkově zvýšení efektivity jejich fungování.

SOCIETÁLNÍ SEKTOR

Societální sektor bezpečnosti se primárně zaměřuje na hrozby vůči identitě společnosti, protože ztráta identity vystavuje společnost existenčnímu ohrožení. Identitu zpravidla ohrožují tři kategorie hrozeb, a to migrace, soupeření rozličných identit a nepříznivý demografický vývoj. Níže jsou definovány konkrétní trendy a ohrožení v každé z uvedených kategorií a jejich potenciální implikace pro Armádu České republiky.

Migrace

Celkový počet migrantů směřujících do Evropy ze států Afriky a Blízkého a Středního východu sice v roce 2018 klesl v porovnání s předešlým rokem,¹⁶ ale migrace i nadále představuje pro evropské státy výzvu. Zůstává předmětem politických diskusí, přičemž dochází k jejímu zneužívání k politickým účelům, což v konečném důsledku přispívá k polarizaci společnosti ve vícero evropských státech stejně jako k nárůstu napětí mezi státy. Projevilo se to například i v souvislosti s Globálním paktem OSN o migraci, který ČR společně s několika dalšími státy odmítla podpořit. V tomto ohledu je však třeba zdůraznit, že současná migrační vlna do Evropy nepředstavuje přímou hrozbu pro bezpečnost ČR, která není cílovou zemí migrantů. Nicméně **sekuritizace a politizace** tohoto tématu představují nepřímou hrozbu, protože přispívají k **posilování krajní pravice, xenofobních, islamofobních a vyhraněných protiimigračních postojů** ve společnosti.

V důsledku sekuritizace si 42 % občanů podle průzkumu z října 2018 myslí, že uprchlíci jsou rozhodně hrozbou pro bezpečnost ČR a 30 % se domnívá, že jsou spíše hrozbou. Celkově došlo od dubna do října 2018 k nárůstu podílu lidí, kteří zcela odmítají přijímání uprchlíků o 10 procentuálních bodů, přičemž nejvíc negativně se společnost staví k přijímání muslimských uprchlíků. S přijímáním uprchlíků z muslimských zemí rozhodně nesouhlasilo 58 % a spíše proti se stavělo 21 %, a to i v případě, že by nepřijetí těchto

¹⁶ Goldberg, M. L. *European Union Releases Facts and Figures for Migrant and Refugees Arrivals in 2018*. UN Dispatch, 11.12.2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2EJilJ5>

uprchlíků vedlo ke ztrátě financí z eurofondů. Rozhodný nesouhlas s přijetím uprchlíků z Blízkého východu a severní Afriky v porovnání s přijetím uprchlíků z Ukrajiny byl v poměru: 56 % : 28 %. Negativní postoj převážně k muslimským uprchlíkům převládá i navzdory tomu, že muslimové tvoří v ČR marginální skupinu a společnost de facto nemá s muslimskou komunitou přímou zkušenost. Tento názor je formovaný na pozadí sekuritizace islámu a narůstající islamofobie ale i xenofobie v Evropě.¹⁷ Xenofobní tendence se objevují u mladých lidí - potenciálních vojáků stejně jako u stávajících příslušníků armády, což může v konečném důsledku negativně ovlivnit schopnost těchto lidí adaptovat se v cizím prostředí (a to především v muslimských státech), porozumět kulturně odlišnému prostředí a spolupracovat v mezinárodních misích.

Kromě toho mohou současné migrační trendy ovlivnit i úlohy, které Armáda ČR plní. Jak vyplývá z její role, AČR může asistovat bezpečnostním složkám například při zajišťování hranic, ale může být taktéž nasazená na pomoc jiným členským zemím NATO a EU, které jsou migrační vlnou nejvíce postižené. Navíc je potřeba zdůraznit že ekonomická migrace může sloužit potřebám trhu, a to zejména v případech, kdy společnost čelí stárnutí populace a očekává se narůstající problém v obsazování pracovních míst. Uvedený trend se dotýká i České republiky a rekrutace do armády (viz níže), a proto můžeme očekávat, že ve střednědobém horizontu bude v AČR narůstat právě počet občanů ČR se zahraničním původem, resp. potomků imigrantů.

Soupeření identit

V každém státu existuje vedle národní identity také určitá nadnárodní identita, která reflektuje zahraničněpolitickou orientaci státu. Česká republika se z hlediska zahraničněpolitické orientace oficiálně hlásí k prozápadní identitě vzhledem k jejímu členství v evropských a transatlantických strukturách.

V souvislosti s migrační vlnou a nárůstem teroristických útoků v Evropě dochází ve vícero členských zemích EU včetně ČR ke **zpochybňování evropských hodnot** včetně otevřených hranic, k oslabování evropské identity a nedůvěře v nadnárodní instituce, k nárůstu euroskepticismu a nacionalismu. Jak již bylo výše uvedeno, společnost je polarizovaná a ohrožována šířením **alternativních faktů, konspiračních teorií, dezinformací a hoaxů**, kterým ve výrazné míře čelí i Česká republika. Dezinformace jsou často zaměřené protiamericky a přispívají k **prohlubování protiamerických postojů**, což je v rozporu s oficiální linií zahraniční politiky ČR jako členského státu NATO.

Podle výzkumů z roku 2018 NATO rozhodně důvěřuje 12 % Čechů a spíše důvěřuje 46 %, přičemž v případě EU jsou procenta o něco nižší.¹⁸ Vnímání mezinárodních institucí může mít dopad i na vnímání samotné armády vzhledem k tomu, že se AČR angažuje v mezinárodních misích a operacích krizového řízení pod hlavičkou mezinárodních organizací. **Zpochybnění významu Aliance** a vojenského angažování se ve státech jako Irák či Afghánistán proto může v konečném důsledku ovlivnit i vůli mladých lidí vstoupit do armády. Zároveň je v této části společnosti viditelný příklon k Rusku, které NATO označuje za hrozbu, což je v rozporu s deklarovaným prozápadním směřováním zahraniční politiky státu. Vzhledem k aktuální bezpečnostní situaci na východní hranici NATO tak

¹⁷ Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků - říjen 2018. Centrum pro výzkum veřejného. Dostupné na: <https://bit.ly/2wb4Uko>

¹⁸ Důvěra v evropské a mezinárodní instituce - duben 2018. Centrum pro výzkum veřejného. Dostupné na: <https://bit.ly/2Ek2c09>

bude potřebné zvýšit schopnost společnosti akceptovat například přesun amerických a spojeneckých sil v rámci NATO přes území ČR, aniž by tento přesun vyvolal znepokojení, případně byl zneužit na další konspirace.

Za účelem ochrany západní identity se jako potřebné jeví:

- zlepšit povědomí občanů o významu spojeneckých partnerství,
- vyvracet dezinformace a hoaxy a posílit schopnost občanů lépe se orientovat v informacích a posuzovat je kriticky,
- zvýšit povědomí občanů o výhodách, které ČR plynou z členství v NATO, vysvětlit opodstatněnost misí, na kterých Česká republika aktivně participuje. Tato potřeba je o to naléhavější, že v roce 2018 došlo k úmrtí čtyř českých vojáků v Afghánistánu, což se může negativně projevit na podpoře vojenské přítomnosti v Afghánistánu ze strany společnosti.

V neposlední řadě, co se týče samotné národní identity, ve společnosti chybí určitá zdravá míra vlastenectví a hrdosti na národní dějiny, ale i povědomí o vojenských dějinách českého národa. Vlastenectví přitom představuje pilíř národní identity a ovlivňuje také vůli občanů bojovat za svůj národ.

Demografický vývoj

Zásadním demografickým trendem, který ovlivní i armádu, je dlouhodobě nižší porodnost v České republice (na úrovni 1,57) a s tím související trend **stárnutí populace**. Současně s tím dochází ke **zhoršování zdravotního stavu mladých lidí** (včetně například nadváhy nebo slabšího zraku), což způsobuje, že čím dál méně lidí bude způsobilých vstoupit do armády. Navzdory uvedenému demografickému trendu, který má perspektivu dále se zhoršovat, má AČR v plánu navyšovat počty vojáků včetně vojenských policistů a zpravodajců. Je proto možné očekávat, že rekrutace do AČR bude čím dál náročnější, případně i nákladnější. V tomto směru se jako potřebná jeví možnost přehodnotit samotná kritéria vstupu do armády a snížit nároky na zdravotní stav na takových pozicích a specializacích, které to umožňují.¹⁹

Druhým problematickým jevem, který bychom mohli zařadit do oblasti demografie, je **nízká gramotnost mladých lidí v oblasti zajišťování svojí osobní bezpečnosti** či poskytování první pomoci. Vede to k tomu, že lidé nejsou připraveni reagovat na krizové situace a zajistit si i sami aspoň určitou míru bezpečnost, respektive minimalizovat možné škody a ztráty. Bylo by proto vhodné vést k tomu už v mladším věku, a tedy zavést na školách určitou obdobu branné výchovy, která by reagovala na tyto požadavky, a jejím předmětem by bylo právě nabytí uvedených zručností. Zvýšila by se tím připravenost lidí na krizové situace stejně jako připravenost zájemců vstoupit do armády. V tomto směru sice určitou úlohu sehrává POKOS, ale jedná se o projekt určený pro zájemce, funguje na principu dobrovolnosti a ad hoc bázi, přičemž nepokrývá cílovou kategorii celoplošně.

¹⁹ Dyčka, L., Procházka, J. 2017. *Reakce a adaptace České obranné politiky na aktuální vývoj bezpečnostního prostředí*. Brno: Univerzita obrany, 2017. ISBN 978-80-7231-407-2. s. 15-29.

Implikace pro AČR

Trendy vývoje v sociálním sektoru bezpečnosti budou mít v bezprostřední budoucnosti dopad na Armádu České republiky. Demografický vývoj bude negativně ovlivňovat v první řadě nábor nových vojáků vzhledem k tomu, že můžeme očekávat méně lidí zdravotně způsobilých ke vstupu do armády. V tomto kontextu se nabízí možnost obsazovat místa v AČR občany ČR původem z jiných států (potomkové migrantů). Problémem bude i nízká připravenost mladých lidí působit v armádě vzhledem k nedostatečné gramotnosti v oblasti osobní bezpečnosti. Navíc je možné očekávat, že dezinformace týkající se evropských a transatlantických bezpečnostních struktur ovlivní i vůli mladých lidí vstoupit do armády. Dezinformace namířené primárně proti USA a NATO se snaží delegitimizovat hlavního garanta bezpečnosti ČR stejně jako zahraniční mise, ve kterých působí čeští vojáci, což by mohlo ovlivnit ochotu jednotlivců působit pod hlavičkou institucí, které neuznávají, a v misích, které vlivem dezinformací nepovažují za legitimní. Vzniká proto potřeba více dbát na vzdělávání mladých (potenciálně vojáků) v oblasti kritického myšlení, aby byli schopní lépe se orientovat v množství informací. V neposlední řadě může mít negativní vliv na jednotlivce v armádě i zneužívání migrace k politickým účelům. Xenofobie jako sekundární produkt sekuritizace a politizace tohoto tématu může ovlivnit schopnost vojáků působit v kulturně a nábožensky odlišném prostředí, což je však nevyhnutelnou součástí jejich působení v zahraničních misích.

VOJENSKÝ SEKTOR

Z hlediska pozornosti věnované probíhajícím konfliktům lze nejvýznamnější z nich i nadále nalézt v oblasti Blízkého a Středního východu. Ve všech případech se zde jedná o dlouhodobé konflikty, jejichž ukončení, event. trvalé řešení nelze očekávat ani v následujícím období.

V rámci občanské války v Sýrii lze mluvit o významné konsolidaci pozic vládních sil a dosažením kontroly nad řadou oblastí doposud ovládaných opozičními skupinami, nicméně nejedná se prozatím ani zde o stav, který by vedl k definitivnímu vojenskému vítězství syrské vlády a postkonfliktní stabilizaci země. Velké části Sýrie jsou nadále pod kontrolou sil, které jsou připraveny pokračovat v boji a významná je zde nadále i role externích aktérů (Ruská federace, Turecko, USA, Írán, Izrael, regionální arabské státy). Specifická role, kterou v konfliktu sehrává členský stát Severoatlantické aliance Turecká republika, zvýrazňuje i význam konfliktu pro NATO jako celek. Teoreticky lze do budoucna uvažovat i o možných implikacích pro AČR, například formou již politickou sférou diskutované přítomnosti jejich jednotek s mandátem RB OSN v mírové misi na Golanských výšinách.

Výraznou pozornost začal získávat i doposud přehlížený dlouhodobý konflikt v Jemenu. Tento konflikt zůstává geograficky limitován, resp. odehrává se na relativně malém prostoru v periferní oblasti arabského poloostrova a nemá tedy z geopolitického hlediska takový význam jako válka v Sýrii. Přesto i zde dochází k rozsáhlé proxy válce vedené či podporované externími regionálními mocnostmi (Írán, Saudská Arábie), takže má destabilizační potenciál i na širší region. Objevují se obavy, že konflikt a doprovodné jevy (hladomor) by mohl způsobit smrt statisíců civilistů nebo rozsáhlou migrační vlnu.

Nadále probíhá se značnou intenzitou i vnitrostátní konflikt v Afghánistánu, kde aktivity povstaleckých formací (hnutí Talibán) způsobují značné ztráty vládním bezpečnostním

silám a povstalci rovněž kontrolují řadu afghánských provincií, kde vládní autorita prakticky není přítomna či respektována. Dle oficiálního prohlášení afghánského prezidenta, zahynulo za poslední tři roky přes 28 tisíc příslušníků vládních jednotek. Generál McKenzie, který přebírá velení amerických operací v zemi, označil tyto ztráty za dlouhodobě neudržitelné a Afghánistán dle něj není schopen zajistit bezpečnostní situaci alespoň na současné úrovni bez přetrvávající podpory zahraničních jednotek. V roce 2018 zde bylo možné sledovat i výrazný posun v otázce možného diplomatického řešení konfliktu, zástupci vlády USA a hnutí Talibán zahájili přímá jednání a obdobná jednání v jiném formátu probíhala i s dalšími regionálními aktéry. Do regionálního vývoje vstupuje aktivně i další aktér, formace hlásící se k tzv. Islámskému státu, které jsou nepřátelské jak ke koaličním silám a stávající vládní administrativě, tak i dosavadní ozbrojené opozici. Tento nový faktor by tak mohl paradoxně rovněž přispět k posunu snah o urovnání mnohaleté občanské války v Afghánistánu, resp. sblížení pozic dosavadních aktérů konfliktu.

Další konflikt, kterému je třeba věnovat pozornost již s ohledem na geografickou blízkost a současné napjaté vztahy NATO/EU a Ruské federace je zamrzlý konflikt na východní Ukrajině, resp. bezpečnostní situace v celém regionu. Během roku 2018 zde byla situace relativně stabilní, byť standardně a často docházelo k řadě ozbrojených incidentů a konfrontace zneprátených stran nicméně pouze lokálního významu. Větší pozornost vzbudil pouze námořní incident u Kerčského zálivu, během kterého ruské námořní síly zadržely tři menší ukrajinská plavidla a jejich posádky při snaze dostat se do Azovského moře a přístavu Mariupol. Tento incident vedl k dalšímu zhoršení vzájemných rusko-ukrajinských i rusko-euroatlantických vztahů, po vojenské stránce má však jen nevelký význam. Může ovšem přispět k růstu napětí v regionu i větší vojenské angažovanosti externích mocností v černomořské oblasti.

Z globálního hlediska se jako potenciálně možná zásadní hrozba jeví konkurenční vztah ČLR a USA v asijské oblasti. V roce 2018 ČLR pokračovala v budování prvků, které jí mohou zajistit kontrolu nad citlivými námořními trasami v blízkosti čínského teritoria a jejich zájmových oblastech. Probíhá rovněž významný modernizační proces čínských ozbrojených sil, který posílí zejména vzdušné a námořní síly a tedy i možnost vojenské projekce mimo vlastní území. Zanedbatelný není ani technologický vývoj, v rámci něhož se mohou výrazněji projevit čínské ambice v kosmickém prostoru a potenciálně zde omezit americkou dominanci. Podle bývalého velitele amerických sil v Evropě, generála Hodgese narůstá napětí v jejich vzájemných vztazích, stejně jako soutěživost ve všech oblastech. Za silně pravděpodobnou označil možnost, že USA budou s ČLR za 15 let ve válečném konfliktu. Z tohoto vývoje mj. vyplývá, že evropské státy budou muset více věnovat pozornost zajištění své vlastní obranyschopnosti, neboť USA se budou více zaměřovat na prosazování svých zájmů v Tichomoří a nemají kapacitu čelit jak tamní čínské konkurenci, tak zajišťování důvěryhodné obranu svých evropských spojenců.

Dalším faktorem ovlivňujícím do budoucna možná významným způsobem mocenské rozložení sil a stabilitu bezpečnostního prostředí je otázka nosičů ZHN krátkého a středního doletu. Smlouva *Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*, uzavřená v roce 1987 mezi USA a tehdejším Sovětským svazem, zajistila likvidaci střel krátkého a středního doletu schopných nést nukleární hlavice, tj. nosiče s doletem v rozmezí 500 až 5 500 km odpalovaných většinou z mobilních systémů. USA tuto smlouvu vypovídají s argumentací, že dnes již neodpovídá současné situaci a ruský signatář ji porušuje vývojem a výrobou nového bojového komplexu. Bilaterální smlouva rovněž nezahrnovala

jiné mocnosti disponující jadernými zbraněmi či usilujícími o jejich vývoj jako je ČLR, Írán, Izrael, Indie, Pákistán nebo KLDR. Vypovězení smlouvy bude mít velmi pravděpodobně za následek opětovné rozmístování uvedených nosičů v evropském prostoru i prostředků k jejich eliminaci.

Implikace pro AČR

V kontextu vývoje vztahů jednotlivých členských států Severoatlantické aliance lze i nadále sledovat trend, který se velmi zřetelně objevil s nástupem současné americké prezidentské administrativy. Je zde podobně jako v předchozích letech zřetelný tlak na navyšování obranných výdajů u většiny členských států, kterým je podmiňována i věrohodnost současných a budoucích spojeneckých vazeb.

Na červencovém Bruselském summitu NATO byl z americké strany opět jednoznačně formulován požadavek k plnění deklarovaných finančních závazků, včetně nereálného požadavku o dosažení obranných výdajů ve výši 2 % v tomto roce nebo jejich perspektivním navyšování na 4 % v dalších letech. Rovněž některé jednostranné kroky USA uskutečňované bez ohledu na postoje většiny jejich evropských spojenců svědčí o procesu změn v americké zahraniční a bezpečnostní politice, který může vést k určité erozi dosavadní transatlantické vazby.

Tento vývoj je proto třeba reflektovat i v politické rovině, a to jak na úrovni národních států, tak i v rovině evropské kooperace. I v roce 2018 tak opět zazněly v tomto kontextu úvahy, o možné užší vojenské integraci v rámci EU. Pokud by se evropské ambice v této oblasti realizovaly, lze předpokládat i přímý dopad tohoto procesu na ČR, resp. nové požadavky kladené na schopnosti AČR v rámci její participace. Ozbrojené síly ČR budou i z těchto důvodů vnímány politickým vedením státu a lze zde očekávat proaktivní přístup při realizaci modernizace a projektů mezinárodní spolupráce.

Specifický rozměr má aktivní vojenské působení AČR v Afghánistánu. Několik útoků zasáhlo i zde nasazené příslušníky AČR, a některé z nich způsobily ztráty na lidských životech, což v ČR vzbudilo určitou politickou a společenskou debatu ohledně perspektivy dalšího nasazení AČR v Afghánistánu. Zde lze dle vyjádření relevantních politických činitelů k této otázce očekávat, že AČR bude i nadále pověřena aktivním působením v regionu, patrně do doby, než dojde k mírovému řešení a dohodě s Talibánem, nebo do doby dokud zde budou působit jednotky našich spojenců a bude vznášen požadavek na setrvání v afghánské misi. Diskutovaný proces tzv. deafghanizace AČR by se tedy neměl plošně uplatňovat, aby zde v předchozích dekádách získané zkušenosti či funkční prvky nebyly zcela ztraceny, neboť perspektiva dalšího dlouhodobého působení se jeví jako poměrně reálná.

Geograficky nejbližší ozbrojený konflikt, který by mohl mít v případě rozsáhlejší eskalace i významné dopady na ČR, probíhá na východě Ukrajiny se střídavou intenzitou. Z hlediska AČR zde nicméně velký prostor k možnému působení není a aktuální či případná angažovanost ČR v regionu má primárně nevojenský charakter. V kontextu vztahů EU/NATO k Ruské federaci zde bylo prioritní nasazení v pobaltských státech, v rámci odstrašení potenciální ruské hrozby a i nadále lze předpokládat, že Pobaltí bude v tomto ohledu místem primárního evropského působení prvků AČR.

EKONOMICKÝ SEKTOR

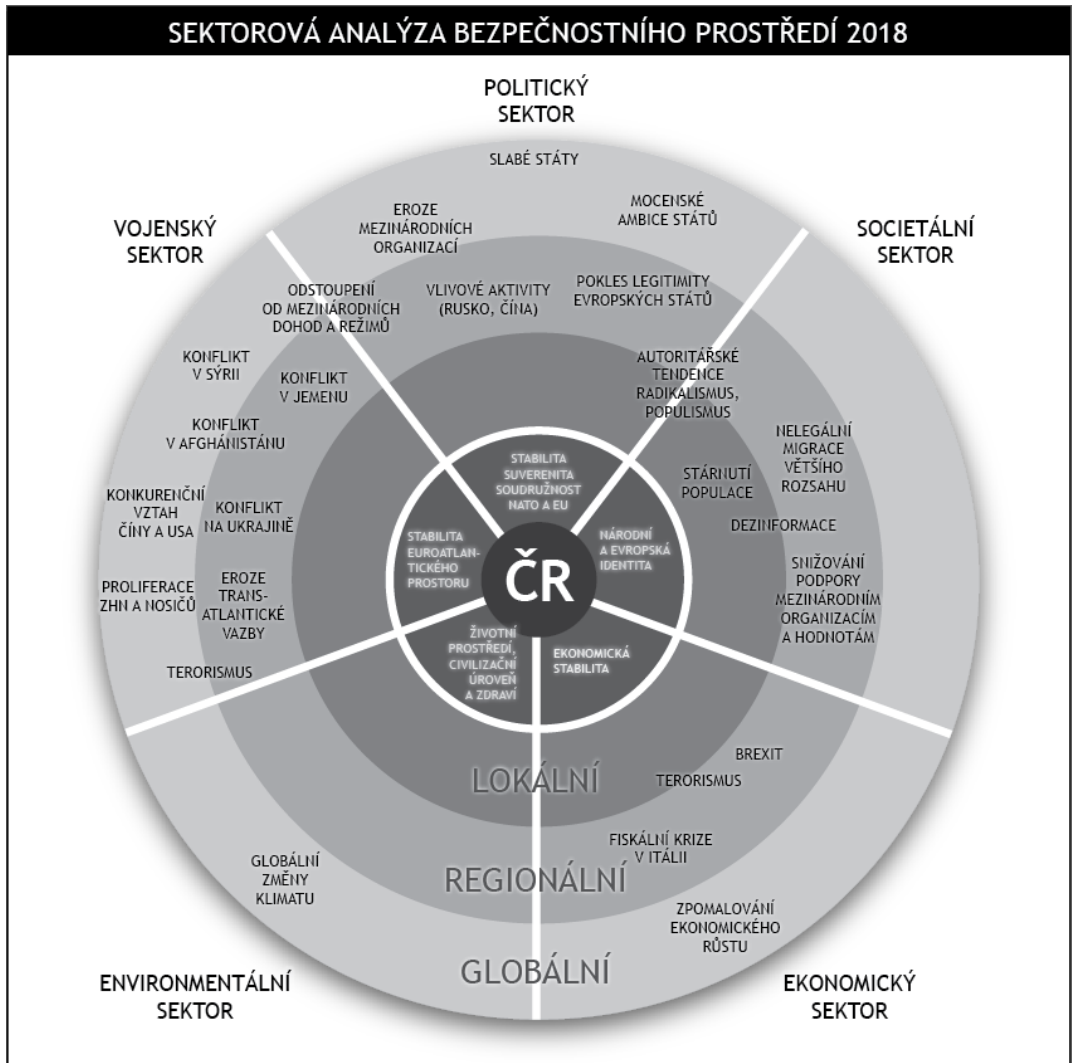
Z ekonomického pohledu lze rok 2018 označit z globálního hlediska za období, kdy se projeví známky zostřené konkurence a různých snah o přeformulování dosavadní obchodní politiky. Dle některých názorů jde o standardní proces, neboť po období vysokého ekonomického růstu postupně opět přichází recese. Na tuto recesi pak některé státy reagují ochranářskými opatřeními a dochází k **zavádění překážek mezinárodnímu obchodu**. Objevila se tak hrozba možných obchodních válek mezi klíčovými globálními aktéry, které by mohly mít devastující dopady i na ekonomiku zbytku světa. Obchodní spory mezi USA a ČLR se v roce 2018 podařilo vyřešit, otázkou zůstává, zda se bude jednat o dlouhodobější řešení jejich vzájemných obchodních sporů. Je zde obava, v případě možného vyhrocení obchodních vztahů a uvalením vyšších dovozních cel na čínskou produkci by mohlo dojít k nárůstu čínského exportu do Evropy a s ním spojeným negativním dopadům na místní producenty. Navzdory novým opatřením americké administrativy a implementování nových bilaterálních obchodních dohod se objevují obavy z ukončení desetiletého období růstu a možné hospodářské recese v USA a predikuje se ochlazování americké ekonomiky.

Jisté symptomy zpomalování ekonomického růstu vykazuje i největší a doposud rostoucí největší evropské ekonomika. V Německu byl zaznamenán poprvé od roku 2015 mezičtvrtletní pokles a rovněž Index podnikatelské situace v posledních měsících 2018 měl klesající tendenci. Do SRN je exportována třetina českého vývozu a na tamním vývoji úzce závisí i vývoj ekonomiky ČR. Obecně byl závěr roku 2018 na světových burzách ve znamení poklesu hodnoty obchodovaných akcií a obav z ochlazení globální ekonomiky. Evropskou ekonomiku ovlivňují významně dva faktory: Brexit a italská rozpočtová krize. Dlouhodobě nejasné podmínky odchodu Spojeného Království z EU a jejich dopady vzbuzují podnikatelskou nejistotu (a verze tzv. tvrdého Brexitu by patrně měla negativní dopady na celoevropský ekonomický vývoj). Pro eurozónu, ale fakticky rovněž pro celou EU, je značným problémem italská rozpočtová krize, která by event. v krajním případě mohla vyústit v rozpad společné evropské měny a s ním spojeným dopadům na evropský finanční a bankovní systém. Evropská komise se v této souvislosti uchýlila k doposud bezprecedentnímu kroku, když odmítla návrh italského státního rozpočtu na rok 2019 a vyžádala si úspornější variantu.

Energetická dimenze, resp. odlišné postoje k otázkám zajištění energetické bezpečnosti jednotlivých členských států EU rezonuje v této souvislosti zejména s projektem plynovodu Nordstream2 jehož realizace rozděluje i postoj v jiných otázkách blízkých politických a ekonomických partnerů jako jsou SRN a Francie. Nordstream2 sice nepředstavuje z politického pohledu ohrožení energetické bezpečnosti či posílení ruského vlivu, omezení či možný zánik některých dosavadních tranzitních cest je pro ohrožené státy velmi senzitivní záležitostí. Samotná ČR však z realizace projektu může profitovat obdobným způsobem, jako tomu bylo v případě Nordstream1, neboť vzroste její význam jako tranzitního státu na ose sever-jih a zvýší se možnost ekonomicky výhodnějších dodávek zemního plynu pro český trh.

Implikace pro AČR

Ekonomický vývoj v roce 2018 signalizuje, že pokračující ekonomický růst či alespoň udržení stávající situace nemusí být reálný a naopak může dojít k ochlazení ekonomiky v globálním prostředí. Tohoto procesu by pochopitelně nebyla ušetřena ani na exportu výrazně závislá česká ekonomika a pokles státních příjmů by se nepochybně odrazil i na ochotě investovat do sektoru obrany. Za této situace by se deklarovaná ambice dosáhnout 2 % z HDP v roce 2024 mohla stát pouhou iluzí a dal by se spíše očekávat výrazný pokles celkového objemu finančních prostředků. Pro AČR je z tohoto důvodu asi nejrelevantnější implikací využít dosavadní příznivý ekonomický vývoj a politickou i společenskou ochotu alokovat dostatečné zdroje do vlastní obranyschopnosti. Lze tedy jen apelovat na finalizaci stávajících akvizičních procesů, z nichž některé již měly být ukončeny v předchozím období a jejichž realizaci by případně možný negativní ekonomický vývoj mohl zhatit. Obdobně by měla být vyvinuta snaha o realizaci doposud jen plánovaných akvizičních procesů nezbytných k provedení modernizace stávajícího materiálního vybavení AČR a dosažení či udržení jejích deklarovaných schopností.

Sektorová analýza bezpečnostního prostředí 2018.

Název: Bezpečnostní prostředí: Sektorová analýza a implikace pro ozbrojené síly ČR 2018

Autoři: Mgr. Vendula Divišová, Mgr. Dominika Kosárová, Ph.D., Mgr. Richard Stojar, Ph.D., PhDr. Libor Frank, Ph.D., Ing. Antonín Novotný, Ph.D.

Grafická a ediční úprava: Mgr. Martin Doleček

Vydavatel: Univerzita obrany

Tisk: Oddělení vydavatelství a správy studijních fondů UO, Brno

Náklad: 50 ks

Rok vydání: 2019

Vydání: první